

Een kat wandelt het Nationaal Park Duinen van Texel in. Foto Jasja Dekker

Problematiek en perceptie

Katten in natuurgebieden

De kat is Nederlands favoriete gezelschapsdier: er leven tussen de drie en vier miljoen huiskatten in ons land. De meeste van die huiskatten komen ook buiten. Daarnaast leven er in Nederland verwilderde katten, katten zonder baasje. Schattingen van aantallen zwerfkatten variëren van 135.000 tot 1,2 miljoen dieren. Katten zijn carnivoren, en het is niet ondenkbaar dat met zulke aantallen, katten een effect hebben op wilde dieren. Om dat effect nader te onderzoeken deed Anna Steen bij Jasja Dekker Dierecologie een afstudeerstage over de kat in Nederlandse natuurgebieden.

Anna Steen & Jasja Dekker

Hoofdvragen van het onderzoek waren: wat zijn de ecologische effecten van katten in de Nederlandse natuur en hoe zien verschillende belanghebbenden die effecten? Wil men daar iets mee? Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden zijn verschillende aspecten van verwilderde katten, huiskatten, omgevingsfactoren en beheer onderzocht. Dat is gedaan met literatuuronderzoek, stakeholderanalyse en het plaatsen van cameravallen in tuinen van vrijwilligers en na-

tuurgebied rondom Gouda.

Het eerste dat opvalt als je je in dit onderwerp verdiept, is dat er veel termen worden gebruikt: huiskat, schootkat, binnenkat, boerenkat, zwerfkate en verwilderde kat. In dit onderzoek over katten in natuurgebieden onderscheiden wij slechts drie verschillende typen katten. Ten eerste de huiskatten die gevoerd worden, een woning hebben en uitstapjes maken in natuurgebieden. Dan zijn er de verwilderde katten: dieren die niet af-

hankelijk zijn van de mens. Tot slot zijn er de boerderijkatten, die niet worden bijgevoerd en het grootste deel van de tijd op de boerderij verblijven en zo nu dan natuurgebieden intrekken.

Impact Op basis van voornamelijk buitenlands onderzoek, maar ook op basis van onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen naar de verwilderde katten op de kwelders van Schiermonnikoog, is een beeld gevormd

van de potentiële impact van katten in de natuur. Verwilderde katten verschalken voornamelijk prooien onder de 600 gram. Verschillende onderzoeken laten zien dat de gevangen buit voor 70% uit zoogdieren en 25% uit vogels bestaat. Ook blijkt dat huiskatten maar ongeveer 25% van de prooien mee naar huis nemen. Kattenbaasjes krijgen zo dus een vertekend beeld van wat hun huisdier daadwerkelijk vangt.

Het aantal prooien dat een kat per dag vangt loopt nogal uiteen volgens de geraadpleegde onderzoeken. Omdat daarnaast ook de inschattingen van het aantal katten in Nederland uiteenlopen, hebben we er voor gekozen om de inschatting van het aantal prooien als minimumvariant (met laagste aantal prooien per kat per dag, laagste aantalschatting) en een maximumvariant te berekenen. Deze aantallen staan in tabel 1. Deze grote aantallen prooien roepen de vraag op hoe het aantal katten zich verhoudt tot andere carnivoren zoals de vos. In natuurgebieden komen katten het minst voor, met een populatiedichtheid van 2 – 5 katten/km² in bebost gebied, 2,6 – 6,8 katten per km² in de duinen van Schiermonnikoog en wel 17 – 50 katten/km² in agrarisch gebied. Vossen bereiken in de duinen een dichtheid van 0,25 – 4 individuen/km². Het is mogelijk dat, omdat katten een grote verspreiding hebben en in hoge aantallen voorkomen, zij een geduchte voedselconcurrent zijn van de vos.

Naar alle waarschijnlijkheid worden er dus erg veel dieren door katten gedood. Maar is de kat daarmee een bedreiging voor populaties van die prooidieren? Het is te verwachten dat een aantal van de gegeten soorten bedreigd of schaars is en de katten een fikse impact hebben op deze soorten. Daarnaast is, in tegenstelling tot onze inheemse wilde carnivoren, het overgrote deel van de katten niet van de prooien afhankelijk: thuis wachten altijd brokjes. Maar er zijn onvoldoende gedetailleerde gegevens om te zeggen welke soorten en in welke mate deze

Kat met wilde prooi, gefotografeerd met behulp van een cameraval. Foto Jasja Dekker

bedreigd worden.

Cameravallen Om een eigen beeld te vormen van de aantallen katten in de stad en in natuurgebieden zijn cameravallen ingezet. Hierbij volgden we het protocol dat is ontwikkeld door de Zoogdierverseniging in het kader van het project 'Wildcamera'. In totaal waren vijftien cameravallen beschikbaar. Hiervan zijn tien cameravallen bij vrijwilligers in de tuin opgehangen en vijf in het natuurgebied de 'Reeuwijkse Plassen'. De cameravallen hebben elk één maand gehangen. In de tuinen werden gemiddeld zes verschillende katten gezien, met als topper een tuin waar in een maand tijd negen verschillende katten werden gefotografeerd. Op de foto's van cameravallen in het natuurgebied werd gemiddeld slechts 1,6 kat gezien: op vier locaties één kat en op één locatie vier katten.

Enquête Zijn de effecten van katten wijd bekend en willen eigenaren, beheerders, jagers en dierenbeschermers daar dan wat aan doen? We hebben een enquête uitgezet om de mening van deze mensen over verwilderde katten en huiskatten duidelijker te krijgen. De enquête is verspreid op social media en daarnaast uitgezet via een aantal groene organisaties als De Dierenbescherming, De Jagersvereniging, De Vogelbe-

scherming, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. De enquête is ingevuld door 1782 respondenten. Als eerste is nagegaan waar mensen wonen en of mensen zelf een kat hebben. Van de respondenten woont 37% in een stad, 42% in een dorp en 21% in het buitengebied. Van de respondenten heeft 56% (996 respondenten) een kat en van deze respondenten laat 73% (735 respondenten) de kat naar buiten. De respondenten met katten geven aan dat vogels het meest als prooi worden meegebracht, nauw gevolgd door zoogdieren. Dit is een interessant verschil met de gegevens uit het literatuuronderzoek: daar wordt gerapporteerd dat 25% van de gevangen prooien vogel is en 70% zoogdier. Als wordt gevraagd of verwilderde katten overlast en/of problemen veroorzaken wordt door 63% (1132) van de bevroegden ja geantwoord. Daarnaast verwacht 51% van de respondenten dat verwilderde katten veel invloed hebben op natuur. 51% geeft aan dat zij niet verwachten dat huiskatten evenveel overlast veroorzaken als verwilderde katten. De effecten op natuur zijn matig 44% tot 32% veel en 24% verwacht geen effect op natuur door huiskatten.

Aan de respondenten is gevraagd hoe een verwilderde kat te herkennen is. De meest genoemde karakteristieken zijn *schuw* en *onverzorgd*, maar veel respondenten geven

Tabel 1 Inschatting van het aantal door katten gedode prooien in Nederland

Type kat	Aantal prooien per kat per jaar	Aantal katten in Nederland minimaal	Totaal aantal prooien minimaal	Aantal katten in Nederland maximaal	Totaal aantal prooien maximaal
Huiskat	14-24	3.000.000	42.000.000-72.000.000	4.000.000	56.000.000-96.000.000
Verwilderde kat	120-600	135.590	16.270.800-81.354.000	1.200.000	144.000.000-720.000.000
Totaal		3.135.590	58.270.800-153.354.000	5.200.000	200.000.000-861.000.000

Kat met woelmuis. De scheidslijn tussen een verwilderde kat en een huiskat is niet altijd even duidelijk. Foto Aaldrik Pot

aan dat het verschil tussen verwilderde kat en huiskat moeilijk te zien is.

Chippen? Hierna is gevraagd of de respondenten bereid zijn om maatregelen te treffen om de kans te verkleinen dat hun kat een prooi vangt. 50% Van de respondenten is bereid om de kat een halsband om te doen met bijvoorbeeld een belletje. Ook het binnen houden en het beveiligen van de tuin zijn opties waar veel mensen voor open staan. Maar liefst 78% van de respondenten is voor het verplicht registreren en chippen van de kat, en nog eens 16% vindt het goed om dit te adviseren maar vindt niet dat het verplicht gesteld moet worden. Op de vraag hoe er om moet worden gegaan met overlast van verwilderde katten worden de volgende antwoorden gegeven: *vangen en herplaatsen, vangen-castreren-terugplaatsen, als adoptie niet mogelijk is het afschieten van verwilderde katten.*

Motie Thieme Tot voor kort werden verwilderde katten door middel van afschot of wegvangen met kooien bestreden. Gevangen katten worden dan ter adoptie aangeboden. Als de dieren zo verwilderd zijn dat ze niet meer in huis kunnen worden geplaatst worden ze óf geëuthanaseerd óf gesteriliseerd en weer losgelaten. Dit laatste noemt

men TNR: trap, neuter & return. In het perspectief van de natuurbeheerder is dit echter geen effectieve oplossing. De dieren blijven namelijk prooien vangen en onderzoek laat zien dat meer dan 75% van de populatie verwilderde katten in een gebied moet worden gevangen en 'geholpen', wil TNR op termijn een afname van het aantal katten bewerkstelligen. Overigens wordt TNR vooral in dorpen en steden uitgevoerd.

In november 2013 is de 'Motie Thieme' (statenvoorstel: 1527117) aangenomen. Met deze motie verzoekt de Tweede Kamer de regering om het afschieten van verwilderde katten in het buitengebied te staken. In de meeste provincies worden sindsdien geen ontheffingen meer afgegeven voor afschot van verwilderde katten. In Utrecht, Friesland en Overijssel is de motie niet geïmplementeerd.

Effectievere oplossingen De grote aantallen prooien die katten verschalken blijft dus reden tot zorg. Het zou goed zijn als in gebieden met in potentie kwetsbare populaties, de invloed van katten helder wordt gemaakt. Op plekken waar deze negatieve invloed aangetoond is, kan een effectieve brede benadering worden opgesteld om de invloed weg te nemen. De drie typen katten

(verwilderde katten, boerderijkatten en vrijlopende huiskatten) vragen daarbij elk om een eigen benadering. Eigenaren van katten blijken lastig aan te spreken op hun rol in het voorkomen van katten in natuurgebieden. Daarin is een cultuuromslag nodig, waarbij inspiratie te putten is uit hoe de meeste hondenbezitters met hun dieren omgaan. Sleutel tot effectief beheer van huiskatten in natuurgebieden is volgens ons verplicht chippen. Zo kunnen gevangen dieren worden terugbezorgd bij de eigenaar. Verwilderde en huiskatten kunnen worden onderscheiden en eigenaren van de laatste worden aangesproken op de aanwezigheid van hun dieren in een natuurgebied. Zo kan een overgang gemaakt worden van symptoombestrijding naar een oplossing bij de bron.

Anna Steen, student Bos- en Natuurbeheer aan Van Hall Larenstein, liep voor dit afstudeeronderzoek stage bij Jasja Dekker Dierecologie

Meer weten?

Naast de literatuurverwijzingen en contactgegevens van de auteur(s) zetten we ook gerelateerde filmpjes, artikelen, rapporten en weblinks online. Kijk op www.zoogdierwinkel.nl/Zoogdierdigitaal_28-1